

RAPORT DOTYCZĄCY UDZIAŁU SENIORÓW W ŻYCIU PUBLICZNYM WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

Województwo:	Zachodniopomorskie
Liczba mieszkańców	1 722,9 tys. ¹
w tym osób starszych:	320 821 co stanowi 18,6% ogółu liczby mieszkańców województwa ²
w tym kobiet	190 434 co stanowi 59,3% ogólnej liczby osób w wieku 60 + dla województwa

Charakterystyka społeczno-gospodarcza województwa zachodniopomorskiego, z uwzględnieniem środowisk osób starszych

Województwo zachodniopomorskie, położone w północno-zachodniej części Polski, graniczy z Niemcami, a przez Bałtyk z Danią i Szwecją i zajmuje 22902 tys. km². Powierzchnia województwa zajmuje około 7,3% powierzchni kraju. Podzielone jest na 21 powiatów, w tym 18 to powiaty ziemskie (białogardzki, choszczeński, drawski, goleniowski, gryficki, gryfiński, kamieński, kołobrzesci, koszaliński, łobeski, myśliborski, policki, pyrzycki, sławieński, stargardzki, szczecinecki, świdwiński oraz wałecki), a trzy to powiaty grodzkie (Szczecin, Koszalin, Świnoujście). Województwo obejmuje 114 gmin: 52 gminy wiejskie, 51 gmin miejsko-wiejskich oraz 11 gmin miejskich. Liczba mieszkańców w województwie wynosi 1722,9 tys. (co stanowi 4,5% ludności Polski: 38 538 447). Gęstość zaludnienia wynosi średnio 75 mieszkańców na km², ale jest znacznie zróżnicowana między powiatami. Ma to związek z faktem, iż najwięcej osób (23,2% mieszkańców województwa) zamieszkuje

¹ Stan na 31.03.2011 wg. Raportu z wyników w województwie zachodniopomorskim Narodowego Spisu Powszechnego Mieszkań i Ludności 2011, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2012;

² Rocznik Województwo Zachodniopomorskie Podregiony Powiaty Gminy 2011, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2011;

Szczecin, a około 6,3% Koszalin (co stanowi 29,5% ludności województwa). W województwie zachodniopomorskim 68,8% ludności żyje w miastach.

Województwo zachodniopomorskie klasyfikuje się na dziewiątym miejscu wśród wszystkich województw pod względem wartości Produktu Krajowego Brutto ogółem i jest to sytuacja utrzymująca się od wielu lat.³

Ogólna liczba ludzi powyżej 60-tego roku życia w województwie zachodniopomorskim wynosiła w 2010 roku 320 821 osób (18,6% ogółu ludności województwa, w tym 130 387 mężczyzn – 40,7% oraz 190 434 kobiet – 59,3%).

Wyniki opublikowanej w 2012 roku prognozy ludności faktycznej dla Polski i województw wskazują na istotne przemiany ludnościowe, jakich można oczekiwać w perspektywie horyzontu prognozy, tj. do 2035 roku⁴. Średnia długość życia Polaków dla mężczyzn urodzonych w 2010 r. wynosiła 72,1 lat, a dla kobiet – 80,6 lat. W przeciągu 10 lat, od 2000 r., przeciętne dalsze trwanie życia mężczyzn wzrosło o 2,4 lata, a kobiet o 2,6 lat. Według prognozy demograficznej Głównego Urzędu Statystycznego do 2035 r. przeciętne trwanie życia wzrośnie odpowiednio o około 8 lat dla mężczyzn oraz o około 3 lata dla kobiet.

Struktura demograficzna opisywanego województwa sporządzona na podstawie danych Urzędu Statystycznego ma cechy struktury regresywnej (malejąca liczebność młodszych roczników, przewaga osób ze starszych kategorii wiekowych). Ponadto dość wyraźnie widać znaczną zmienność liczebności poszczególnych roczników. W województwie zachodniopomorskim, podobnie jak na terenie całego kraju, widoczna jest przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn w grupach wiekowych powyżej 45. roku życia, co jest efektem nadumieralności mężczyzn.

Prognoza demograficzna GUS zakłada, że wzrost liczby urodzeń osiągnie maksymalny poziom w 2012 roku. Następnie spodziewany jest systematyczny spadek urodzeń. W 2035 r. poziom urodzeń w województwach będzie stanowił od 60% do 79% urodzeń z roku 2007.⁵ W 2020 roku przewiduje się, że liczba ludności województwa zachodniopomorskiego osiągnie 1

³ Stan i prognoza rozwoju województwa zachodniopomorskiego, Wojewódzki Urząd Pracy, Szczecin 2009

⁴ Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012–2013, Warszawa 2012;

⁵ Prognoza ludności na lata 2008–2035 Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009;

676 tys., zaś w 2035 roku – 1 580,1 tys. Zatem w prognozowanym okresie liczba ludności województwa zmniejszy się o ponad 140 tysięcy, względem 2011 roku, przy czym tempo tego spadku będzie coraz wyższe.⁶

W 2035 roku liczba osób w wieku poprodukcyjnym osiągnie w województwie zachodniopomorskim 423,3 tys. (26,7% ogółu mieszkańców w 2035 roku) przy 320,8 tys. osób (18,6% ogółu mieszkańców w roku 2010). Liczba osób w wieku poprodukcyjnym będzie zwiększała się przeciętnie o 6,3 tys. rocznie, a w okresie dekady 2010-2020 średniorocznie będzie przybywało 11 tys. osób w wieku 60/65 lat i więcej.⁷ Liczba ludności powyżej 60 roku życia w województwie zachodniopomorskim zwiększy się w okresie 2010-2035 o 102,5 tys. osób – wzrost o prawie 25%.

Stopa bezrobocia w listopadzie 2012 roku wyniosła w województwie zachodniopomorskim 17,4% (średnia dla Polski w tym okresie 12,9%), jedynie w województwie warmińsko-mazurskim stopa bezrobocia była wyższa i wyniosła 20,4%. Aktywność zawodowa w grupie wiekowej 65 + (213 tys. osób w 2011 roku) była stosunkowo niska w odniesieniu do pozostałych grup. W 2011 aktywnych zawodowo było 7,8 tys. osób (w tym 0,2 tys. miało status osoby bezrobotnej). Znakomita większość – 201,6 tys. osób w tej grupie wiekowej była bierna zawodowo.⁸

Seniorzy w wymiarze wojewódzkim

Miejsce seniorów w zapisach wojewódzkich strategii, dokumentów planistycznych

„Strategia Województwa Zachodniopomorskiego w zakresie Polityki Społecznej do Roku 2015” z marca 2005 zawiera w swoim zapisie działania na rzecz osób starszych. Jednym z obszarów problemowych uwzględnionych w Strategii jest właśnie starzenie się społeczeństwa. W ramach tego obszaru problemowego głównym celem strategicznym jest: Podniesienie bezpieczeństwa społecznego i socjalnego wśród osób starszych.

W ramach tego celu wypisane zostały następujące cele operacyjne:

⁶ Raport: Instytucje wobec potrzeb ludzi starszych w województwie zachodniopomorskim, Szczecin 2010;

⁷ Raport: Instytucje wobec potrzeb ludzi starszych w województwie zachodniopomorskim, Szczecin 2010;

⁸ Raport z wyników w województwie zachodniopomorskim Narodowego Spisu Powszechnego Mieszkań i Ludności 2011 – tab. 17, str. 71, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2012;

Cel operacyjny 1: Poprawa bezpieczeństwa socjalnego wśród ludzi starszych.

Cel operacyjny 2: Aktywizacja społeczna osób starszych.

Cel operacyjny 3: Wzmocnienie roli i miejsca osób starszych w środowiskach lokalnych.⁹

W pracach nad strategią tak brali udział eksperci i praktycy, a także poddano ją konsultacjom społecznym (w oparciu o samorządy terytorialne na poziomie powiatów). Korzystając z wieloletnich doświadczeń ze współpracy z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, organizacjami pozarządowymi oraz innymi partnerami społecznymi, powołano wieloosobowy zespół do spraw opracowywania strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej. Ze względu na specyfikę przedmiotu strategii w zakresie polityki społecznej do składu zespołu zaproszono specjalistów w dziedzinie pracy socjalnej i organizacji pomocy społecznej, kadre kierowniczą wybranych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, ekspertów w dziedzinie rynku pracy i uzależnień, przedstawicieli administracji rządowej i organizacji pozarządowych, radnego Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego oraz członka Komisji Zdrowia, Opieki Społecznej i Bezpieczeństwa Publicznego.

Główne realizacje działań na rzecz seniorów w województwie zachodniopomorskim polegają na:

- przeciwdziałaniu izolacji i samotności ludzi starszych poprzez organizację długofalowych, systematycznych i różnorodnych form aktywnego spędzania czasu wolnego (warsztaty, szkolenia, koła zainteresowań itp.)
- promowaniu umiejętności, zdolności i doświadczenia życiowego osób starszych,
- budowaniu więzi międzypokoleniowych i przełamywanie stereotypu człowieka starszego poprzez organizację zajęć praktycznych z udziałem dzieci i młodzieży, szkoleniu osób starszych w zakresie działań wolontarystycznych na rzecz innych.
- tworzeniu grup samopomocowych lub grup środowiskowego wsparcia,
- prowadzeniu działań zwiększających bezpieczeństwo osób starszych,
- rozwijaniu wśród seniorów aktywności społecznej, fizycznej i umysłowej poprzez różnego rodzaju warsztaty, szkolenia, zajęcia usprawniająco-ruchowe, spotkania integracyjne, grupy samopomocowe.

⁹ Strategia województwa zachodniopomorskiego w zakresie polityki społecznej do roku 2015, Szczecin 2005;

W roku 2012 prowadzone były konsultacje dotyczące aktualizacji Strategii Polityki Społecznej Województwa Zachodniopomorskiego. W skład tego zespołu wchodzi przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego oraz Zachodniopomorskiego Obserwatorium Integracji Społecznej oraz przedstawiciele innych kluczowych instytucji zajmujących się polityką społeczną województwa. Do zespołu została zaproszona przewodnicząca Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego Oddziału w Szczecinie.

Rada seniorów w województwie

W województwie zachodniopomorskim nie istnieje wojewódzka rada seniorów w odróżnieniu od np. Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych. Podobnie nie istnieje osoby wieloletni program wojewódzki na rzecz seniorów w odróżnieniu od np. wojewódzkiego programu działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2007-2015. Trudno powiedzieć jakie są obecnie podejmowane działania w kierunku utworzenia takiej Rady. W tym roku – 2012, powstała dopiero pierwsza miejska rada ds. seniorów w Szczecinie.

Aktywność seniorów w województwie zachodniopomorskim

Wielu aktywnych seniorów skupia się wokół UTW, które realizują działania w skali lokalnej. W województwie zachodniopomorskim nie istnieje organizacja tworząc sieć zrzeszająca organizacje działające na rzecz osób starszych.

W województwie zachodniopomorskim działa kilkanaście organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką seniorów. Przede wszystkim seniorzy skupiają się wokół Uniwersytetów Trzeciego Wieku, których w województwie zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym jest 15¹⁰, a działających w ramach stowarzyszeń jest 3.

¹⁰ www.bazy.ngo.pl Uniwersytety Trzeciego Wieku/ województwo zachodniopomorskie

Kto w województwie zajmuje się systemowymi działaniami na rzecz seniorów...

Jedynym podmiotem zajmującym się systemowymi działaniami na rzecz osób starszych jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Zachodniopomorskiego Urzędu Marszałkowskiego. Działania podejmowane przez ROPS to przede wszystkim dofinansowanie działań na rzecz seniorów z województwa zachodniopomorskiego o zasięgu lokalnym i ponad lokalnym.

Główne realizacje działań na rzecz seniora na poziomie wojewódzkim w latach 2007 - 2009 ramach programu "Aktywny Senior" były współfinansowane przez Zachodniopomorski Urząd Marszałkowski. W ramach tych realizacji prowadzone były:

- gimnastyka usprawniająco-ruchowa,
- lektoraty językowe,
- zajęcia komputerowe,
- warsztaty: pisarskie, humoru i satyry, rękodzielnictwa artystycznego, pozytywnego myślenia, kulinarne, wokalne, taneczne, fitness, integracyjne, fotograficzne itp.,
- zajęcia z samoobrony,
- porady prawne,
- imprezy rekreacyjno- sportowe,
- imprezy integracyjne (Dzień Seniora, Dzień Niepodległości, Andrzejki, Wigilia itd.)
- działania wolontarystyczne na rzecz dzieci i młodzieży (pomoc opiekuńcza, edukacyjna i wychowawcza).
- zajęcia na basenie,
- nordic walking,
- wykłady z zakresu animacji czasu wolnego seniorów, psychologii dnia codziennego, mediacji w rodzinie, gimnastyki mózgu, historii itp.,
- zajęcia z zakresu udzielania pierwszej pomocy,
- nauka korzystania z nowoczesnych technik komunikacji (Internet, telefon komórkowy),
- szkoła Super Babci.

W roku 2010 realizowany był program "Wiecznie młodzi czas na aktywnego seniora" również współfinansowany ze środków Zachodniopomorskiego Urzędu Marszałkowskiego, w ramach którego prowadzone było upowszechnianie inicjatyw edukacyjnych:

- aktywizacja społeczna, fizyczna, intelektualna i psychiczna,
- poszerzanie wiedzy i umiejętności seniorów,
- rozwój zainteresowań,
- propagowanie idei społeczeństwa informacyjnego i obywatelskiego,
- propagowanie zdrowego trybu życia poprzez profilaktykę oraz aktywność życiową,
- dzielenie się doświadczeniami,
- aktywne spędzanie czasu wolnego,
- wsparcie i pomoc,
- nawiązywanie kontaktów i przyjaźni,
- skoordynowane i wielospecjalistyczne oddziaływania zapobiegające zaburzeniom, regresowi i niepełnosprawności,
- tworzenie lokalnych grup wsparcia,
- prowadzenie działań integrujących poprzez aktywność kulturalną, rekreacyjną i towarzyską.¹¹

Inne informacje dotyczące aktywności środowisk osób starszych w wymiarze wojewódzkim

Kampania Społeczna „Sam jesteś stary” składająca się z działań o charakterze edukacyjnym, kulturalnym i informacyjnym. Realizatorem kampanii było Stowarzyszeniem Make it Funky Production. Kampania realizowana była w Szczecinie w okresie: 03-08.2012.

W ramach kampanii prowadzone były:

- Plebiscyt na wzorowego dziadka i babcie
- Seminarium poświęcone starości
- Wystawy fotograficzne
- Kampanię promocyjną wolontariatu wśród osób starszych
- Projekcje filmów
- Spotkania autorskie z artystami w jakże wspaniałym złotym wieku.¹²

¹¹ Za: B. Szymańska prezentacja: Polityka Społeczna na rzecz Seniorów, Zachodniopomorski Urząd Marszałkowski, Szczecin 2011;

Projekt „Aktywny senior – najlepszy rzecznik swoich społeczności” jest współfinansowany ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012-2013

Seniorzy Lokalnie

W stolicy województwa powołana została Rada Seniorów w maju 2012 roku. Jej głównym zadaniem jest pełnienie funkcji opiniotwórczej i doradczej dla prezydenta Szczecina w sprawach tworzenia warunków do zdrowego i aktywnego życia osób starszych. Rada ma inicjować i przedstawiać kompleksowe rozwiązania i główne kierunki działań na rzecz szczecińskich seniorów. W skład rady weszli przedstawiciele organizacji pozarządowych, jednostek samorządowych oraz uczelni wyższej. Rada została powołana uchwałą prezydenta miasta.

Rada ds. Seniorów w Szczecinie jest pierwszą powiatową/gminą radą w naszym województwie i działa dopiero od maja 2012.

Lokalne programy na rzecz seniorów

W województwie zachodniopomorskim żadna gmina nie posiada lokalnego programu działań na rzecz seniorów. Powstała niedawno rada ds. seniorów w Szczecinie dopiero jest w trakcie opracowywania „karty seniora”. Nie istnieje również wojewódzki program działań na rzecz osób starszych.

Lokalne inicjatywy na rzecz seniorów

W Szczecinie Polskie Towarzystwo Gerontologiczne oddział w Szczecinie prowadzi wiele działań związanych z propagowaniem wiedzy na temat starości:

- konferencja naukowa: Humanistyka wobec starości – 05.2012;
- jesienny festyn „Zadbaj o zdrowie” 10.2007;
- międzynarodowa konferencja: Młodość i starość. Integracja pokoleń – 06.2008;
- wystawa fotografii: „Blżej siebie” – 2008;
- seminarium naukowe: Świat (nie)przyjazny starości – 01.2012;
- konferencja naukowa: Dzień mózgu – interdyscyplinarne podejście do procesów starzenia się człowieka – 04.2012;
- konferencja naukowa: Świat przyjazny starości – 05.2012;

¹² www.samjestesstary.pl - strona kampanii "Sam jesteś stary"

Projekt „Aktywny senior – najlepszy rzecznik swoich społeczności” jest współfinansowany ze środków Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012-2013

- forum liderów Uniwersytetów Trzeciego Wieku z województwa zachodniopomorskiego – 05.2012;
- piknik plenerowy „Seniorzy i kultura” – 09.2012;
- konferencja regionalne Uniwersytetów Trzeciego Wieku w Policach – 12.2012;

W ramach obchodów Europejskiego Roku Seniora w 2012 roku w wielu miastach województwa zorganizowano szereg imprez przeznaczonych dla osób starszych:

- imprezy kulturalne;
- wystawy;
- imprezy integracyjne;
- warsztaty, wykłady, seminaria;
- spotkania międzypokoleniowe;
- konferencje naukowe.

Dalsze plany województwa zachodniopomorskiego w zakresie działań na rzecz osób starszych

W miesiącach czerwcu i lipcu 2010 roku Instytut Rozwoju Służb Społecznych we współpracy z Obserwatoriami Integracji Społecznej przeprowadził ogólnopolskie badania dotyczące stanu usług socjalnych świadczonych na rzecz osób starszych w Polsce przez różnego rodzaju podmioty publiczne, prywatne i pozarządowe. Badanie umożliwiło opracowanie katalogu usług, które nie są, a powinny być, świadczone dla osób starszych w województwie zachodniopomorskim. W katalogu umieszczono działania, które zostały wskazane przez ponad połowę respondentów jako potrzebne w środowisku lokalnym, a jednocześnie ponad połowa respondentów wskazała, iż nie są one realizowane.

Poniżej główne obszary problemowe które nie są, a powinny być świadczone dla osób starszych w województwie zachodniopomorskim:¹³

- sytuacja bytowa osób starszych,
- zdrowie i sprawność fizyczna,
- usługi związane z opieką, pomocą w podstawowych czynnościach życiowych,
- opieka długoterminowa i hospicyjna,

¹³ Raport: Instytucje wobec potrzeb ludzi starszych w województwie zachodniopomorskim, Szczecin 2010;

- pomoc instytucjonalna,
- wsparcie psychologiczne, sytuacje kryzysowe,
- poczucie bezpieczeństwa,
- wzmacnianie potencjału osób starszych w celu rozwoju osobowego, aktywności i samorealizacji najstarszego pokolenia,
- wykorzystanie potencjału oraz doświadczenia osób starszych w życiu społeczności,
- integracja społeczna i międzypokoleniowa,
- wzmacnianie potencjału otoczenia ludzi starych służącego rozwojowi osobowemu, aktywności i samorealizacji najstarszego pokolenia.

Opracował: Rafał Jenne

Szczecin 2012